

Tre ledamöter i Samfundet De Nio, Elin Wägner (stol nr 2),
Marika Stiernstedt (stol nr 8) och Karin Boye (stol nr 6)

VÄNNER, KOLLEGER – OCH KANSKE KONKURRENTER...

**Rapport från
Elin Wägner-sällskapets hösthelg
på S:t Sigfrids folkhögskola, Växjö
16-17 september 2006**

RAPPORT FRÅN

Elin Wägner-sällskapets höstseminarium på S:t Sigfrids folkhögskola i Växjö 16-17 september 2006

Inledning

Ja, så var det då äntligen dags för ElinWägner-sällskapets årliga hösthelg på S:t Sigfrids folkhögskola.

Morgonen var lite gråmulen, men varm och visst kändes det hopp om ett uppsprickande molntäcke. Och mycket riktigt, detta kom också som på beställning, då vi skulle ge oss ut på promenad med Börje.

Efter uppiggande kaffe och möte med nya och gamla vänner var det dags för vår ordförande Mariannes introduktion. Hon inledde med att välkomna oss och tipsa om intressant litteratur, som Elin Wagners debutroman *Från det jordiska museet* och Marika Stiernstedts *Ulla-Bella*. Vidare rekommenderade Marianne entusiastiskt Yvonne Hirdmans bok om Alva Myrdal, *Det tänkande hjärtat*. Som svensklärare gladdes jag mest åt att läromedelsförfattaren Svante Skoglund har med ett utdrag ur *Norrtullsligan* i sin senaste antologi *Texter och tankar*.

Vidare slog vår ordförande ett slag för Minnesåret 2009, då det är 60 år sedan Elin Wägner dog. Vilda planer är på gång, såsom att få Leif Sandberg att sätta upp *Åsa-Hanna* som friluftsteater och att låta Möbelriket möblera upp Lilla Björka. Även en renovering av Skrivarstugan nämndes. Önskemål framfördes om att vi skulle bli ambassadörer och sprida informationen om Minnesåret samt även komma med egna idéer.

Efter fördelningen av årets skrivuppgifter var det dags att utröna om mina uppskrivade förväntningar inför helgen skulle infrias. Samtidigt kände jag ett befriande lugn, då jag såg hästarna som betade fridfullt utanför fönstret i det sensommarvackra Kronoberg.

Ann-Christin Gunnarsson

Boel Hackman

Om vänskap och kärlek

Två stora känslor stod i centrum när Boel Hackman talade om Elin Wägners liv och böcker.

”Om vänskap och kärlek” var titeln, ett generellt och genomgående tema i Wägners böcker.

Det handlar om den moderna kvinnan och hennes kamp, inte bara för rösträtt utan också rätten till sin egen sexualitet. Hon vill bli sedd och älskad till kropp och själ som en hel människa. Hon vill bli respekterad för sitt arbete, sitt intellekt, sitt kön, sina åsikter osv. I roman efter roman ställer Wägner den moderna yrkesarbetande kvinnans ställning och problem i samhället under debatt. Ellen Key, moderlighetens förespråkare, menar att kvinnan bör välja mellan arbete och familj. Elin Wägner förespråkar både-och. Samt strävar efter att förverkliga detta i sitt eget liv. Hon får betala ett högt pris. Men samtidigt får hon stoff till sitt skrivande genom egna erfarenheter.

Vänskap utan kärlek är inget värt och kärlek utan vänskap är heller inget värt, hävdar hon. De kvinnor som förespråkade kvinnlig rösträtt sågs av många män som karlhatare. Det var de naturligtvis inte, och Elin Wägner var inget undantag, hon medgav att hon drogs till det motsatta könet. Hon var gift en gång, med John Landquist, men de skildes efter ett antal år. Hon hade andra förhållanden med olika män. I romanen *Den namnlösa* bearbetar hon skilsmässan och den patriarkala plikt-moralen. Men med sin f.d. man uppehöll Elin Wägner vän-

skapliga förbindelser hela livet igenom, så kärlek och vänskap var påtagliga ingredienser i hennes eget liv.

I många av hennes böcker, menar Hackman, möter man den moderna kvinnans kamp för en egen identitet. Det är gammalt mot nytt om könsrollerna redan i *Norrtullsligan* men framför allt i *Pennskaftet*. Den sistnämnda boken väckte också anstöt då den kom ut. Den erotiskt oberoende kvinnan var ett brott mot konventionen. Men kvinnorna måste tro på sig själva, att de har ett eget värde, inte vänta på bekräftelse genom mannens blick. Kvinnor var objekt för sex, samtidigt som de skulle vara moraliskt oklanderliga. Männen kunde bejaka den fria kärleken, det kunde inte kvinnorna. Wägner menade att kvinnorna måste uppfostra männen till jämbördiga förhållanden för att äktenskapet skulle bli harmoniskt. Vår tids syn på kärlek och sexualitet var inte giltig på Wagners tid. På den tiden var synen mer svärmisk.

Elin Wägner hade många vänner som stöttade och gav inspiration. Vänskap och kärlek flyter tidvis ihop. Solidaritet mellan kvinnor är viktig, den är dåligt utvecklad hos kvinnorna, menade hon, men hade tilltro till den unga generationen.

Den tidens kvinnor blev pionjärer för en ny identitet som skulle ge kvinnor förmåga att räkna till för äktenskap, barn, jobb, kärlek och annat, avslutar Hackman.

Elsa Engnell

Rundvandring med Börje: en lav story

Om man har varit med på en hösthelg med Elin Wägner-sällskapet, ser man fram emot en stående programpunkt: rundvandringen med Börje.

Vad ska han ta oss med på i år? undrar man, för han upprepar sig aldrig.

Det har varit lite mulet, men nu tränger solen igenom molnen och något regn ser det inte ut att bli, så vi blir konfunderade över att vår ciceron har tagit på sig gummistövlar.

På förmiddagen har vi ägnat oss åt kvinnliga pionjärer. Nu, avslöjar Börje, är det dags att bekanta sig med växternas pionjärer, nämligen lavar, alger och mossor. Han börjar med den (åtminstone för mig) sensationella upplysningen att det finns massvis med sporer 10 km upp i luften (för min inre syn framträder en prickig himmel), och att dessa sporer kan dimpa ner var som helst runt jordklotet och växa varhelst de får en chans.

Vi stannar vid allén bakom skolbyggnaderna, där stormen Gudrun knäckte lönnarna. Träden är nu stympade, eller *hamlade*, ett nytt ord för många av oss. På lönnstammarna växer busklavar. Det är en indikator på att luften är fin här ute. Inne i stan finns det inte en enda lav! ”Här kan vi andas med tillförsikt,” säger Börje på sin trygga småländska. ”Här behåller lungorna sin ljusröda färg.”

Korna ligger i hagen bredvid allén och tuggar om sin mat. Börjes kommentar: ”Ja på denna skolan hinner man inte idissla mellan måltiderna, di kommer så tätt.” Jag undrar, med tanke på den goda maten man får här, hur det kommer sig att Börje inte är tjockare. ”Han cyklar!” kommer svaret som i kör från flera håll i gruppen.

När Börje ska förklara hur en alg och en svamp lever i symbios, liknar han deras relation vid ett perfekt äktenskap. De kan nämligen inte leva utan varandra. Algen lagar mat och svampen ordnar dryck och fäste för dem båda. ”Det är en riktig lav story”, myser han.

Vi går förbi ett rött staket som algerna är i färd med att måla grönt. Det är resultatet av den milda fuktiga vintern.

Sedan får stövlarna sin förklaring, för vid skogsbrynet dyker Börje ner i ett vått dike för att hämta mossa. Jag visste inte att vitmossa var så användbar. När den är torr (det är då den är vit), suger den upp vätska mycket effektivt och är dessutom antiseptisk. Förr lindade man in den i linne och använde både som bandage för sår och som blöja. Barnet blev inte *vistet* i baken av vitmosseblöjan, så det var en utmärkt metod. Vitmossan var också vanlig som golvmopp, som användes sedan man skurat golvet med såpvatten. Den blågröna björnmossan, som är högre än vitmossan, har fått sitt namn av att björnar gärna tar den med sig i idet som madrass. I filmen ”Ronja Rövardotter” tog man av okunskap björnmossa i stället för vitmossa och la på en häst som blivit sårad. Men sånt visste Astrid Lindgren.

Ja, så går vandrigen vidare, och Börje berättar om renlav, klomossa, lucopodium, brakved (såldes på apotek som laxermedel på 40-talet), en sorts lummer som innehåller *niktpulver* (man tar lite pulver i handflatan, en tändsticka mellan fingrarna, tänder och kastar upp pulvret: fyrverkeri!). Vi får veta varför mossan är gul på aspar, och hur man förr la små bitar av en viss sorts svamp i en skål med mjölk och satte i ladugården. Flugorna drogs då dit och dog av giftet, därav namnet. Flugsvampen innehåller två sorters gift, som i perfekt balans ger ett rus. Detta står omnämnt i Röde Orm. Ryska shamaner använde också flugsvampen som berusningsmedel. Men den minsta obalans mellan gifterna innebär säker död.

Vi är nu tillbaka vid skolan och stannar vid den 50-åriga boken, där bokollonen ligger runt stammen. Nötterna inuti ollonen är otroligt näringsrika, berättar Börje. Förr var det ofta strider om bokskogarna, eftersom bokollon var vildsvinens favoritföda.

Det enda som är gemensamt för alla rundvandringar med Börje är avslutningen vid Elins lind, som planterades 2000 vid 10-årsjubileet av Elin Wägner-sällskapetets grundande. Och som

växer och växer. Liksom träden i Namibia som Börje och hans elever bekostat. I biblioteket på väg till föreläsningarna råkar jag se en rubrik i Afrikagruppernas bulletin: ”Träd växer tack vare Växjö” och läser om hur Börje i sin kurs om världens ekologiska problem inspirerade sina elever till att göra något konkret, t.ex. en insamling för trädplantering i Afrika. Det är väl en sådan lärare och sådana elever Elin Wägner hoppades på när hon var med och grundade S:t Sigfrids folkhögskola.

Här är Börjes nyskrivna lavdikt: ”Ett försök att tolka Elin Wägner i LAVAR”:

Lavar hängande som
långa skägg i
gammelskogen
snart ett minne blott;
offrade på Mammons
altare.
Lunglav du luftens
friskhet
försvinnande i stigande
aktiekurser.
Mammon nöjd.
Besinna dig människa;
du stabo med alléträd
utan hänglavar
försvunna i bilismens
spyor.
Sanera, sanera
mun-mot-munmetoden,
blås liv i gröna lungor,
naturliga luftfilter,
tysta elbussar,
hjärtligena cykelstråk.
Inandas en luft
bullerbefriad,
livsbefrämjande,
livsbejakande.

Lisbeth Saab

Margareta Fahlgren

Marika Stiernstedt om Elin Wägner

”Det är något som skaver”, säger Margareta Fahlgren om relationen mellan Marika Stiernstedt och Elin Wägner.

Margareta Fahlgren är professor i litteraturvetenskap och chef för Centrum för genusvetenskap vid Uppsala universitet.

Fahlgren beskriver Marika Stiernstedt som en kontrasternas kvinna. Hur hon tog sig ut för världen var viktigt för henne. Ett arrangerat fotografi stämmer så väl med den bild hon vill ge av sig själv, att hon nöjd klistrar in det i sin dagbok. Hon bär ett högreståndsklingande efternamn och är uppvuxen med både det svenska och det franska språket, franskan genom att modern kom från Polen. Marika Stiernstedt kunde låta något högdragen. Som en av fyra syskon uppfostras hon tillsammans med system till katolik, medan de båda bröderna uppfostras till protestanter; ett intressant faktum som skulle vara spännande att veta mer om. Vad bottnade de olika religionsvalen för barnen i? Hur vanliga var uppfostringsval som dessa? Hur påverkade de barnen?

Samtidigt med denna sin sociala kontext som friherrinna, närmar sig Stiernstedt kommunismen i sina uttalade värderingar, vilka hon är mån om att visa upp. Arbetarförfattaren Ivar Lo-Johansson beskrev detta behov som, att om det hade funnits en fjärde klass på tåg, hade hon åkt i den. Hon hade inte någon systematisk utbildning och valde att kalla sig autodidakt – ett begrepp som kom med arbetarförfattarna, vilka vanligen växte upp utan ekonomiska möjligheter till utbildning och därför var självlärda i sina författarskap.

Marika Stiernstedt levde i ett omaka äktenskap med Carl Cederström i början av 1900-talet. När de slutligen skilde sig, fick de åka till Köpenhamn för att kunna göra det. Därefter bosatte sig Stiernstedt i Frankrike med den dotter som äktenskapet hade givit. I Frankrike inväntade hon Albert Engström som lovat att skilja sig för att istället förena sig med henne. Så blev det inte. Engström kom aldrig.

Vid den här tiden skrev Stiernstedt romanen *Det röda inslaget* (1907), som blev en skandalroman med sitt erotiska innehåll. Hon kallades ”den skandalösa friherrinnan”. Fahlgren

framhåller dock att Stiernstedt, med det sociala sammanhang hon hörde till, kunde kosta på sig att bryta mönster utan att det ledde till katastrof – tvärtom sågs det närmast som pikant.

Margareta Fahlgren berättar om flera personer som Marika Stiernstedt hade kontakt med på olika sätt. Brevväxlingen med Klara Johansson upphörde efter ett par år, då hennes erotiska intresse för Stiernstedt inte besvarades. Anna Branting höll litterär salong, vilket öppnade för kontakter med lovande författare – framför allt män – vilka dock inte såg Stiernstedt som författarkollega utan som en vacker kvinna att förälska sig i.

David Sprengel sökte lovande, författande kvinnor. Han såg både Anna Branting och Marika Stiernstedt, men det blev Agnes von Krusenstierna som han valde att ta under sitt beskydd. Hon flydde dock från honom till slut, varvid han vände, kritiserade henne och kallade henne ”klätterska”.

Marika Stiernstedt träffade också John Landquist men den relationen fungerade inte. När hon sedan fick närmare kontakt med Ludvig Nordström, blev de det ideala författarparet och gifte sig 1909. Relationen inleddes med att han sände henne en bok som han skrivit om den moderna kvinnans svårigheter att få livet att gå ihop. Hon var smickrad, men det hindrade henne inte från att ge boken skarp kritik.

Förhållandet mellan Stiernstedt och Nordström tycks trots allt inte vila på jämställda grundvalar. Ett fotografi av dem båda visar Nordström tronande vid rummets skrivbord medan Stiernstedt står bredvid med en kopp eller något annat litet föremål i händerna. Äktenskapet utformades mycket efter hans villkor. Makarna var också mycket olika; de kom från helt olika världar och han hade svårt att förstå henne. Medan hon kom ut med en bok om året, slog han aldrig igenom på motsvarande sätt. Ändå har Stiernstedt själv bilden av att det är *mannen* som är den store författaren och såg aldrig sitt eget författarskap som stort i den meningen. Tack vare detta rådde det å andra sidan aldrig konflikt mellan dem om deras författarskap.

Ännu en författare som Marika Stiernstedt hade kontakt med, var Selma Lagerlöf. När Selma Lagerlöf gått bort, skrev Stiernstedt en minnesartikel över henne, om än något njugg i tonen. Hon avslutade artikeln med att hon aldrig fått inbjudan till Mårbacka och man anar besvikelse/bitterhet över detta. När det gäller Marika Stiernstedts ”snålhet” gentemot Selma Lagerlöfs författarskap, kopplar Fahlgren det till Stiernstedts föreställning om *mannen* som författarstorhet. Stiernstedt var inte så uppmuntrande, berömmande mot författande kvinnor, utan mer kritisk. På samma sätt kunde hon vara mycket självkritisk.

John Landquist och Elin Wägner blev ett par. Tillsammans med Ludvig Nordström och Marika Stiernstedt var de två kända författarpär i tiden. Stiernstedt och Wägner förstod emellertid inte varandra och hade ingen direkt dialog. Stiernstedt var mer konventionell och mer orienterad mot män än Wägner. En annan skillnad var att Wägner, i Stiernstedts ögon, framstod som mer känslös. Wagners engagemang tog ofta avstamp i en stark känsla, en entusiasm för något, medan Stiernstedt ständigt var mycket effektiv och organiserad. Stiernstedt tycks ha sett med viss nedlåtenhet på dessa Wagners egenskaper.

Det rådde ett komplicerat förhållande mellan de båda författarinnorna. ”Det var något som skavde”, som Margareta Fahlgren uttrycker det, något negativt. I Marika Stiernstedts dagbok är vissa avsnitt om Elin Wägner utrivna. Hon ifrågasätter att någon någonsin tyckt om Elin Wägner. ”Hon har ingen väg till andra människor”, säger Stiernstedt, och syftar på att Wägner

aktivt arbetar för att dölja sig själv för andra. Andra människor berättar om sig själva, men hon ger inget, tycker Stiernstedt, och undrar om Elin Wägner var olycklig.

Margareta Fahlgren kompletterar bilden genom att framhålla, att det å andra sidan finns de som beskriver Marika Stiernstedt på motsvarande sätt, som slutna, otillgängliga. Stiernstedt talar också om Elin Wägner som ärelysten. Möjligen var det svårt för Stiernstedt att se författarkollegan komma in i Svenska Akademien, medan hon själv förblev utanför densamma. Konkurrens kan vara den motor som driver en människa att prestera sitt yttersta men kan också vara den akilleshäla som såras och gör ont. Fahlgren konstaterar att både Stiernstedt och Wägner tog upp aktuella frågor i samtiden; det var synd att de inte nådde samförstånd.

Feminism var inte något entydigt för Marika Stiernstedt. Hon var t.ex. kritisk mot Fogelstadgruppen, men klagade samtidigt över bristen på uppmärksamhet från författande kvinnor. Åter hör man den besvikna rösten när hon talar om att hon inte *inbjudits* och säger att ”det finns osynliga sätt att eliminera en människa”. Det är utanförskapets röst som ljuder. Stiernstedt kände sig utesluten ur den gemenskap som kvinnosaken skapade, på samma gång som hon *inte ville* vara en del i den.

Vad tyckte då Elin Wägner om Marika Stiernstedt? Boel Hackman, lektor vid Stockholms universitet och författare till ny Elin Wägner-biografi, svarar att Wägner inte tycks fälla så starka omdömen om Stiernstedt som vice versa. Möjligen kan man se att hon är något restriktiv mot Stiernstedt, men hon framstår inte lika irriterad som denna är på Wägner.

Hos Marika Stiernstedt anas kampen om en plats i solen. Redan i hennes intresse för hur hon tog sig ut i andra människors ögon och vilka värderingar hon ville saluföra, anas denna ambition. Författarskapet kunde vara ytterligare en väg att sätta sitt namn i strålkastarljuset. Framför allt tycks hon uppfatta kopplingen till män – rätt män, d.v.s. män med status och makt – som en väg till berömmelse.

Det finns en psykologisk strategi som handlar om att liera sig med personer som har hög status. I Marika Stiernstedts fall handlar det om män som är författare. Denna strategi innebär också att man ser ner på dem som lierar sig med personer med lägre status, i detta fall kvinnor. Stiernstedt sade sig inte vara feminist, men skrev i kvinnofrågor. Hon ville inte segregera könen. Hon ville gå *med* männen.

Fogelstadkvinnorna kallade sig inte heller feminister, utan kvinnosakskvinnor. Det var kampen för rättvisa som gällde. För Marika Stiernstedt handlade det om att slåss för makt. Ett sätt att göra det var att liera sig med makten, d.v.s. med männen.

Hur ser maktstrukturer ut kvinnor emellan, lyder en intressant fråga från en av kursdeltagarna. Marika Stiernstedt kanske inte betydde så mycket för Elin Wägner medan Elin Wägner representerade status för Marika Stiernstedt?

För undertecknad framstår författaren Marika Stiernstedt efter denna spännande föreläsning som en kvinna med en egen, individuell kamp om makt. Fogelstadkvinnorna däremot – däribland Elin Wägner – för en kamp för kvinnan som kollektiv. Här handlar det om rättvisa för kvinnan, om jämlikhet och jämställdhet.

I det ljuset skulle det möjligen gå att se ytterligare en skillnad, där bilden av Elin Wägner som mer modern faller på plats. Fogelstadkvinnorna har en vision, en framåtriktad målbild, som

gör dem moderna. De finner stöd och styrka hos varandra i ambitionen att uppnå sin gemensamma vision om kvinna och man som jämställda kön. I den meningen har de redan i sitt arbete tillskrivit andra kvinnor status. De gör sig inte beroende av män i sin strävan och sitt engagemang att bidra till samhällsutvecklingen.

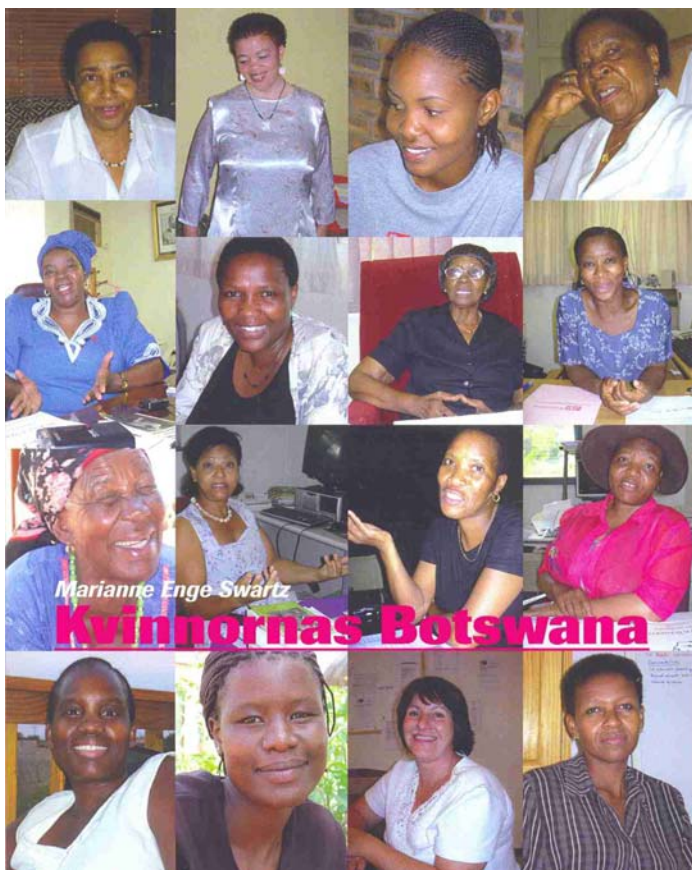
Marika Stiernstedt däremot, är mer konventionell och kvar i det hierarkiska samhällsmönster som sätter mannens värde högre än kvinnans. Hennes mål och ambitioner blir i den inramningen mer personlig. *Hon* som individ eftersträvar en position med mannens makt. I en sådan kamp finns intet att vinna på samarbete med andra kvinnor. Tvärtom kan andra kvinnor utgöra ett hot mot den egna framgången. Att uppmuntra, beundra och framhäva författarkolleger av sitt eget kön skulle därför vara att slå mot sig själv och bidra till rivalitet. Bara om den andra författaren, som i Moa Martinsons fall, skriver inom ett helt annat ämnesfält, är positiv kritik ofarlig. Marika Stiernstedt lever och kämpar för ett *jag*, medan Fogelstadkvinnorna lever och kämpar för ett *vi*.

Det skulle rent av gå att dra denna tanke ytterligare ett steg. Margareta Fahlgren beskrev Marika Stiernstedt som kritisk till många kvinnors författarskap, men lägger till att den kritiska hållningen även riktades mot henne själv. Med den rotade inställningen om mannen som den store författaren kan hon inte riktigt lyfta sig själv till sådana höjder såsom varande född till kvinna. Häri går att uttolka ett svagare självförtroende och självtillit än vad som verkar vara fallet hos Fogelstadkvinnorna. Kanske bidrar gemenskapen bland dem till ett starkare självförtroende, medan enskildheten och ensamheten hos Stiernstedt bidrar till det motsatta? Stiernstedt tycks vara den som tittar sig omkring för att fånga upp vad andra människor tycker och tänker och med den kunskapen kunna kila in sig på det som man i samhället sätter status till. Elin Wägner och Fogelstadkvinnorna gick längre än så. De såg utanför ramarna, skapade ett mål för sitt arbete bortom den samhällsordning de levde i, verkade för förändring och var starka nog att ställa sig över vad andra människor skulle tycka och tänka om dem som personer.

Margareta Fahlgrens föreläsning under en timma, förde med sig tankar som räcker vida längre i både tid och rum! Vad kämpar vi för idag? Hur uppmuntrar och stödjer vi varandra? Vad är det som uppbådar engagemang för olika frågor? Hur påverkas vårt engagemang av i vilken grad vi känner oss själva? Hur påverkas vårt självförtroende av vad vi vet om oss själva? Vem är vårt stöd, vem är vår konkurrent? Varför? Vad skapar rivalitet? Hur ser den samtid ut som vi verkar i? Hur påverkar det våra tankar och värderingar? Hur påverkar och påverkas vi när vi möter andra värderingar, sprungna ur andra livssammanhang?

Så tillvida sträcker sig både Elin Wägners och Marika Stiernstedts tankar och liv ända fram till oss i vår tid, som stora inspirationskällor.

Lena Axelsson

Marianne Enge Swartz

Kvinnornas Botswana

Det kändes lite udda att tala om kvinnor i ett land i Afrika på ett Elin Wägner-seminarium men många var intresserade och jag gjorde det gärna.

Har ibland tänkt mig att om Elin Wägner hade levt i dag hade hon kanske varit lika intresserad av u-landsfrågor som jag!

Jag bodde i Botswana 1980-85 och skrev då en bok *Självständig och beroende* om kvinnors liv i Botswana. Boken kom ut på Nordiska Afrikainstitutet 1982 och ingick i en serie av böcker om kvinnornas situation i Sveriges biståndsländer. I flera år har jag drömt om att resa tillbaka och undersöka vad 25 år av utveckling har betytt för kvinnorna. Botswana har haft en storartad ekonomisk utveckling men är samtidigt mycket hårt drabbat av hiv/aids. På ett stipendium från Sveriges författarfond reste jag tillbaka år 2004 och intervjuade kvinnor jag mötte på 80-talet och flera andra. Materialet har nu blivit både föredrag, boken *Kvinnornas Botswana* och en utställning med mina bilder och korta texter.

När jag talade på S:t Sigfrid försökte jag ge bilder av några av kvinnorna jag mötte. Min ”mamma” och ”syster” i byn utanför huvudstaden Gaborone, där jag och min då 6-årige son bodde för att jag skulle försöka lära mig setswana. Akademikern och jämställdhetsaktivisten Onalenna, hälsoministern Sheila, aidssjuksköterskan Agnes och många andra som förtroende-fullt öppnade sina hjärtan för mig och berättade om kvinnors liv i Botswana. En röd tråd var fortfarande, som i boken från 80-talet, självständigheten. Kvinnor i Botswana är vana att klara sig själv och tar på sig mycket ansvar. Kanske *för* mycket, sa några, eftersom detta gör att männen slipper undan och blir ansvarslösa.

Boken handlar inte om hiv/aids men sjukdomen skymtar fram i de flesta intervjuerna, alla i Botswana är på något sätt drabbade, 17 procent av hela befolkningen är smittade. Bland gravida kvinnor har det skett en liten nedgång i andelen smittade från 37 procent 2003 till 33 procent 2005. 60.000 människor i Botswana får bromsmediciner och gravida behandlas för att undvika smitta från mor till barn.

Mycket har förändrats i Botswana sedan jag bodde där på 80-talet. Vägar, kommunikation och hälsovård har förbättrats, massor av hus har byggts och det är långa bilköer till stan när jobbet börjar och slutar. Runt Gaborone finns nu fem stora köpcentra och allt finns att köpa. En fråga som en av kvinnorna ställer sig är om människor blir lyckligare av att konsumera? Skillnaden mellan stad och land har kanske blivit större, i byarna har de runda husen rivits och givit plats för fyrkantiga cementhus med plåttak – är det bara jag som är nostalgisk när jag tycker de gamla husen var vackrare och bättre lämpade för klimatet?

Marianne Enge Swartz

Samkväm med supé och information från Lilla Björka

Efter Marianne Enge Swartz föredrag och bilder om kvinnors liv i Botswana på lördagen, sträckte vi på benen, klädde om och gick till konsert i det gamla magasinet, numera skolans kapell, där elever från musiklinjen underhöll oss med sång och musik, med texter av bl. a. Beppe Wolgers, Owe Thörnqvist och Olle Adolphson. Och avslutningsvis ”Fattig bonddräng” med Astrid Lindgrens text och musik av Georg Riedel. Nu hade vi även musikaliskt förflyttat oss till Astrid Lindgren/Elin Wägner-land.

Efter kvällens supé informerade Solveig Hammarbäck och Charlotte Branting från sommarens aktiviteter på Lilla Björka. 2007 är det 300 år sedan Carl von Linné föddes. Detta ska firas under hela året och Helena Forsås-Scott har föreslagit att även Elin Wägner-sällskapet ska uppmärksamma detta. Vi uppmanades att komma med förslag. Linné klassificeraren/kategoriseraren och Wägner, som såg konsekvenserna, en tanke att spinna vidare på.

Efter föreläsningarna på söndagen gavs tid för frågor till föredragshållarna, varefter ordföranden Marianne avslutade med att efterlysa idéer om hur vi ska planera ett minnesår 2009 för Elin Wägner, då det är 60 år sedan hon avled. Marianne efterlyste också namnförslag till nästa års Väckarklocka och ämnen som skulle passa till Elin Wägner-seminariet.

Annika Sherwin

Gunilla Domellöf

Förenade i kampen för en ny värld – Elin Wägner, Karin Boye och de stora tidsfrågorna

Om vänskapen mellan Elin Wägner och Karin Boye talade Gunilla Domellöf, och det blev samtidigt en berättelse om de allvarliga frågor som under 30-talet förde dem tillsammans.

Trots skillnaden i ålder hade de en hel del gemensamt, t.ex. sitt intresse för mellankrigstidens värdekras och för människans tidiga historia. Karin Boye drev i tidskriften *Spektrum* tesen att dikten skulle ställas i livets tjänst och att litteraturkritiken därför inte längre enbart skulle handla om smakdomen utan i stället beskriva livsvärderingar och sätta in dikten i ett socialt sammanhang. Därför var hon också mer positiv till *Dialogen fortsätter* än många andra kritiker, som beklagade att Elin Wägner lämnat sina tidigare miljöer med människor intensivt upptagna av religiösa och moraliska livsfrågor.

I sin analys av *Dialogen fortsätter* visar Karin Boye att hon bejakar en samhällsförändring som kräver nya roller för både kvinnor och män: kvinnorna måste vara ett inslag i "den gigantiska världsväven", som männen så länge ensam fått arbeta på. Men hon inser samtidigt att det är en smärtsam förändring, och det är med den insikten hon till Elin Wägners 50-årsdag 1932 skriver sin dikt "Ja visst gör det ont när knoppar brister", som senare fått så många olika uttolkningar.

1936 skriver Karin Boye i en översiktsartikel om Elin Wägner (1992 omtryckt i *Det hungriga ögat. Journalistik 1930-36*) att "Elin Wägner tillhör Vägens folk och inte Ställets" och hyllar hennes kamp för rösträtten som samtidigt är en kamp för liv och kärlek. Kvinnosaken får en ny belysning genom att förenas med fredssaken, då kvinnan, modern reser sig till försvar för livet. Madonnan med barnet blir den bärande symbolen, men det är samtidigt ironiskt att människor inte ser det heliga i verklighetens moderskap utan bara i det stelnade, döda.

Gunilla Domellöf visade också på likheter mellan *Dialogen fortsätter* och Karin Boyes roman *Kallocain*, där båda författarna försöker förändra världen med sin civilisationskritik. Båda ställer krigarens livsåskådning mot moderns och båda visar att centralisering kan förbereda för det totala kriget. I stället lyfter de, var och en på sitt sätt, fram en annan världsordning med ett annat förhållande mellan civilisation, natur och kultur, där de också knyter an till antikens tänkande och traditioner. De tror båda på en ny tid, då kvinnors lagar ska gälla med utrymme för gemenskap, ömsesidighet och beroende. För att nå dit borde kvinnorna finna en punkt

utanför systemet och därifrån rubba den rådande världsordningen. Vi som lyssnade till Gunilla Domellöfs innehållsrika föreläsning förstod att både Karin Boye och Elin Wägner använt sin vänskap till att utforska möjligheterna för en sådan förändring, men att det fortfarande är långt kvar till dess förverkligande.

Solveig Hammarbäck

Cecilia Davidsson

”Min bild i tidningen ska vara större än din” – om konkurrens och författarliv idag

Cecilia Davidsson berättade om livet som författare, vänskap, konkurrens och rollen

Jag har försökt skriva ett referat. Här är något av vad jag uppfattade att hon sa.

Carina Rydberg, som får strålande kritik och har två hundar men inte familj, har sagt: ”Jag vill börja leva ett normalt liv, slippa ensamheten framför datorn. Jag har varit författare och skrivit hela livet. Jag vill ha man, nära relation. Ett liv helt enkelt!”

Livet eller författarskapet? Dör jag om jag inte får skriva? Sedan 20-årsåldern har Cecilia fixat och trixat för att skriva, läsa och tänka. För henne handlar det om en inre lek. Den kan avbrytas av ett vardagligt samtal. Hon kan bara vara helt uppslukad av skrivandet på bestämda tider, i hennes fall klockan 9-14. Hon skriver mest noveller och kan inte leva på sina böcker. Det gäller inte livet *eller* författarskapet utan *både-och*. Deltidsarbete, ibland tjänstledighet, men familj, relationer, vänner....

Utan skrivande blir hon vilse i tillvaron, utan familj får hon inte ro.

Strax före debuten hösten 1994 fick hon höra av en manlig författare, att den kollega som utkom med en ny bok samma dag och fick mindre uppmärksamhet för alltid skulle hata den som fick större. Själv upplevde hon det inte så. Men när dagstidningarna krymper och många får slåss om lite utrymme, förbigås allt fler författare. Yngre författare exponeras ibland som popstjärnor. Under de senaste 10 åren har det kommit litterära agenter som hjälper till att ordna rättigheter till utlandet och förhandlar med förlaget i författarens ställe. Det underlättar och har även gjort så att en del författare tjänar stora pengar genom böckernas stora spridning.

Till det har nog även bokklubbarna bidragit, men de riktar sig till en för bred publik. Nätbokhandeln kommer nog i dess ställe. Boklådorna håller på att försvinna och måste antagligen vara specialiserade, om de ska få en framtid. Alla önskar att böckerna ska ha god kvalitet och sälja bra. Det händer inte med så många.

”Men”, sa Cecilia, ”om något är bra skrivet kommer det fram. Skrivandet bör vara en fredad zon och inte ske för pengar. Jag vill sätta tankar på pränt”. Oftast är det en glädje att få berätta men ibland bottnar skrivandet i en stumhet, som är svår att komma åt. Det gäller att undersöka sig själv och omgivningen. Cecilia debuterade vid 30 års ålder och fick samma år sitt första barn. Rollen som författare uppfattade hon mycket senare.

De flesta författare värjer sig mot att vara den intellektuella tolkaren av nutiden. Men det är klart att vid debuten 1994 öppnades tidigare stängda dörrar. Hon fick möjlighet att uttala sig, skriva krönikor och artiklar, men har oftast avstått. Artiklar har dead-line och det egna skrivandet kommer i andra hand.

Den som skriver insiktsfullt om vår tid är den bästa författaren.
(Hoppas det kommer under mina ögon).

Ingrid Brånvall

**Ett stort tack till alla
som bidragit till denna rapport!**

**Elin Wägner-sällskapets styrelse
November 2006**

Redigering och utskrift: *Curt Gustafsson*

Bilder: Marianne Enge Swartz

Denna rapport finns – liksom de flesta tidigare rapporter från Elin Wägner-dagarna på S:t Sigfrid – också på Elin Wägner-sällskapets webbsida www.elinwagner.se.